

Türkiye Limanları Covid-19 Ekonomik Etki Analizi (NİSAN 2020)

Önsöz

Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 salgınını küresel pandemi olarak ilan etmesinden sonra dünya çapındaki gelişmeleri art arda yayınladığı raporlar ile duyurmaya başladı. 30 Nisan 2020 tarihinde yayınladığı 101. Raporunda ülkeler tarafından beyan edilen vaka sayısının 3 milyonu aştığını ve ölüm sayısının ise 217 binin üzerine çıktığını duyurdu. Dünya Sağlık Örgütü insandan insana bulaşmayı önlemek için yakın temastan kaçınılmasını, uluslararası yayılmanın önlenmesini, çok sektörlü iş birliklerinde sosyal ve ekonomik etkinin minimize edilmesini stratejik hedefler içerisinde yer vermiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün açıklamaları doğrultusunda Nisan ayında 48 ülke sınırlarını kapatmış, 17 ülke sınır geçişlerine kısıtlar getirmiş ve yine aynı ay içerisinde 14 ülke havaalanlarını kapatmış ve birçok büyük havayolu şirketi uçuşlarını durdurmuştur. Aynı dönemde özellikle Güney Amerika başta olmak üzere Avrupa limanlarının önemli bir bölümünde personel değişimine ve personelin gemiden ayrılmasına izin verilmemiştir, gemi ve yük operasyonlarında kısıtlamalar getirilmiştir.

Nisan ayı itibarı ile COVID-19 salgınının neredeyse bütün ülkelerde görülmeye başlaması sonucunda alınan tedbirlerin sıklaşması ülkelerin ekonomilerini ve dış ticaretlerini etkilemeye başlamıştır. Bu dönemde insan sağlığı kadar salgının sosyo-ekonomik etkileri de tartışılmaya başlanmıştır.

Türkiye Liman İşletmecileri Derneği (TÜRKLİM) COVID-19 salgınının Türkiye'deki liman operasyonlarına olan etkilerini birinci elden takip etmek, değişimleri somut olarak ortaya koymak, salgından dolayı ortaya çıkan değişimleri ve eğilimleri tespit etmek, bu değişimleri ve bulguları değerlendirerek liman yöneticileri için öneriler geliştirmek, sonuçlarını kamuoyu ve ilgili kurumlar ile paylaşmak amacı ile bir çalışma başlatmıştır. TÜRKLİM danışmanlarından Dr. Ersel Zafer ORAL ve Dr. Soner ESMER tarafından yürütülen çalışmanın 2020 Aralık ayına kadar sürmesi planlanmıştır.

TÜRKLİM üyelerinin katılımı ile hazırlanan "Türkiye Limanları Ekonomik Etki Analizi" çalışmasının Nisan ayı sonuçlarının değerlendirildiği bu çalışmaya katkı koyan tüm limanlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Çalışmanın Arka Planı

COVID-19'un limanlarımıza olan etkisinin belirlenmesi amacı ile 7 adet çoktan seçmeli soru hazırlanmıştır. Sorular Google Forms'a yüklenmiş ve anket çalışması internet üzerinden Türkiye çapında faaliyet gösteren 67 TÜRK LİM üyesi limana gönderilmiştir. 6 – 8 Mayıs 2020 tarihleri arasında uygulanan anket çalışmasında bir sefere mahsus olmak üzere son iki aya (Mart ve Nisan) ilişkin değerlendirme istenmiştir. Nisan ayına ilişkin anket çalışmasını toplam 39 adet liman (%58,2) cevaplamıştır. Nisan ayı için anket çalışmasını dolduran limanların coğrafi dağılımı Şekil 1'de gösterilmektedir.

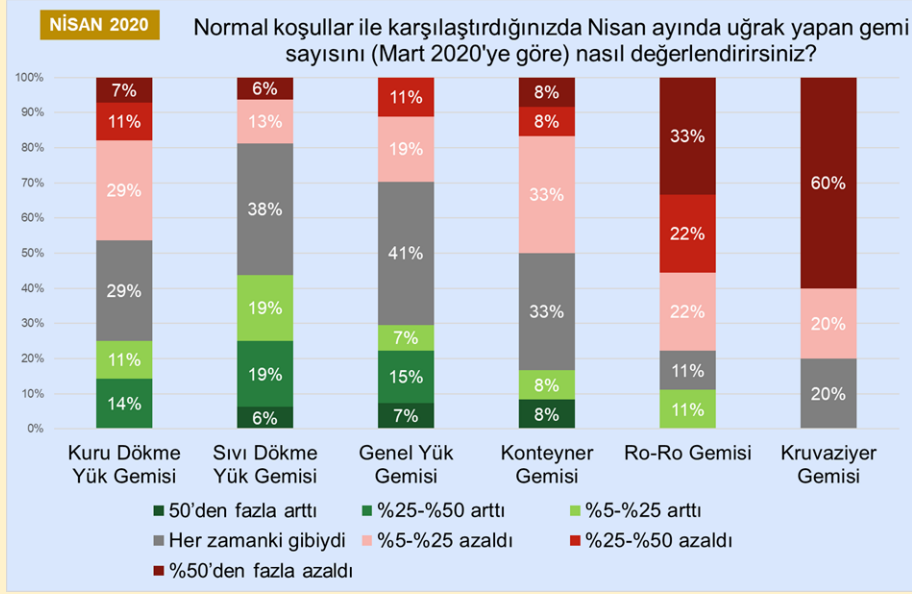

Şekil 1. Nisan ayı araştırmasına katılan limanların coğrafi dağılımı.

COVID-19 Nedeniyle Limanlarımıza Uğrak Yapan Gemi Sayısındaki Değişim

COVID-19 nedeniyle Nisan ayı itibarı ile bir önceki aya oranla limanlarımıza uğrak yapan gemi sayısındaki değişim değerlendirildiğinde en büyük düşüş %80 oranı ile kruvaziyer gemilerine hizmet veren limanlarda yaşanmıştır (Şekil 2). Kruvaziyer gemilerine hizmet veren limanları sırası ile %78 ile Ro-Ro terminalleri, %50 ile konteyner terminalleri, %46 ile kuru dökme yük terminalleri ve %30 ile genel yük terminalleri izlemiştir. Nisan ayında sıvı dökme yük gemi uğraklarında azalma olduğunu beyan eden limanların oranı ise sadece %19' da kalmıştır.

Anketi cevaplayan limanlar içinde gemi uğrak sayılarında değişiklik olmadığını beyan eden limanların oranı genel kargo gemileri için %41, sıvı dökme yük gemileri için %38, konteyner gemileri için %33 ve kuru dökme yük için %29'dur.

Şekil 2. Nisan ayı itibarı ile limanlarımıza uğrak yapan gemi adetlerindeki değişim.

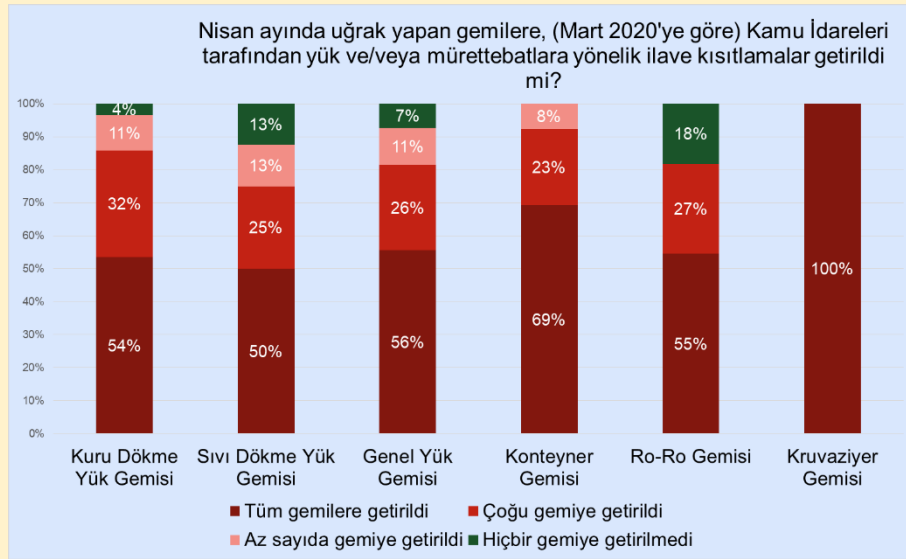
Nisan ayında ankete katılan limanlardan %8'i konteyner gemi uğraklarının, %7'si genel kargo gemi uğraklarının, %6'sı ise sıvı dökme yük gemi uğraklarının limanlarında %50 ve üzeri artış gösterdiğini belirtmişlerdir. Yine Nisan ayında ankete cevap veren limanların %44'ü sıvı dökme yük gemi uğraklarında %5 ve üzeri artış olduğunu ifade etmiştir. Genel kargo gemi uğraklarında %5 ve üzeri artış olduğunu beyan eden limanların oranı %29, kuru dökme yük limanlarının oranı ise %25 olarak gerçekleşmiştir.

COVID-19'a Yönelik Kamu İdaresi Tarafından Alınan Tedbirler

Nisan ayında COVID-19 salgınının tüm boyutları ile anlaşılmaya başlaması üzerine ülkeler denetimleri arttırmaya, yeni tedbirler almaya ve mevcut tedbirleri ise daha sıkı uygulamaya başlamışlardır. COVID-19 salgınına önlemeye yönelik benzer tedbirler ülkemizde de dünya ile eş zamanlı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bunun etkileri tüm sektörlerde olduğu gibi limanlarda da görülmeye başlamıştır. Nisan ayı itibarı ile kamu idareleri tarafından limanlarımıza uğrak yapan gemilere, yük ve mürettebata getirilen kısıtlarda ciddi artışlar olmuştur.

Ankete katılan limanlarımızdan kamu idareleri tarafından tüm gemilere kısıt getirildiğini beyan eden liman oranı %50 - 100 arasında değişmektedir. Söz konusu oran kruvaziyer limanlarında %100 olarak gerçekleşmiştir. Tüm gemilere kısıtlama getirildiğini ifade eden limanlara "çoğu gemiye kısıtlama getirildiğini" beyan edenler de dahil edildiğinde oran konteyner gemilerinde

%92'ye, kuru dökme yük gemilerinde %86'ya ve genel kargo ile Ro-Ro gemilerinde %82'ye yükselmektedir (Şekil 3).

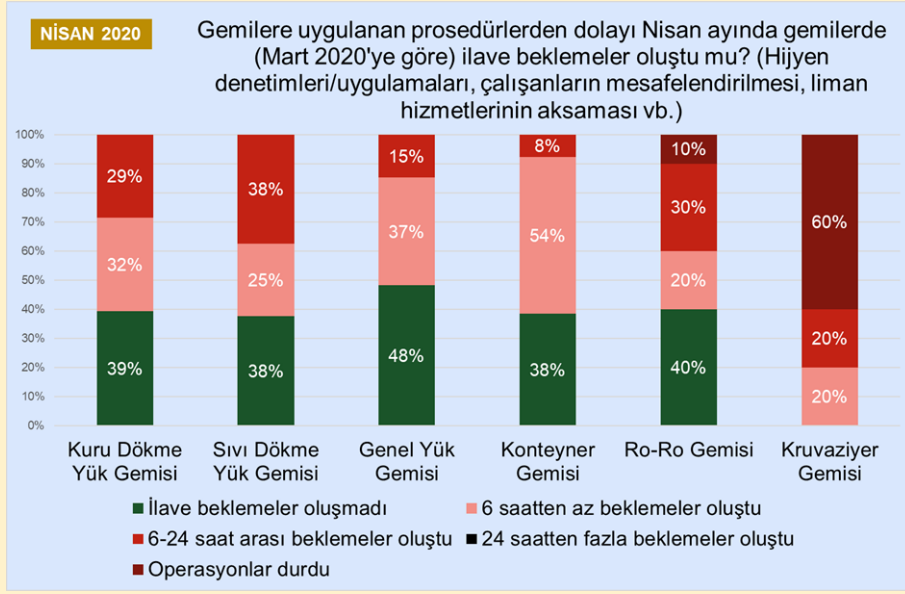
Şekil 3. Nisan ayı itibarı ile limanlarımıza uğrak yapan gemilere kamu idareleri tarafından getirilen kısıtlar.

Limanlarında hiçbir gemiye kısıtlama getirilmediğini beyan eden Ro-Ro limanlarının oranı %18, sıvı dökme yük limanlarının oranı %13, genel yük limanlarının oranı ise %7'dir.

COVID-19 Salgınına Yönelik Alınan Tedbirlerin Gemi Operasyonlarına Etkisi

Nisan ayında Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü yayınladığı 444 Nolu sirküler ile "İçerisinde COVID-19 kesin veya olası vakası bulunan gemilere ve yabancı limandan gelerek bakım için tersanelere giriş yapan gemilere bakım öncesi dezenfeksiyon işleminin yapılması gerektiği" bildirilmiştir. Nisan ayı itibarı ile limanlara uğrak yapan gemilerde ilaçlama ve dezenfeksiyon işlemleri yoğun olarak uygulanmaya başlamıştır.

COVID-19'a yönelik alınan tedbirler ve uygulanan denetimlerden kaynaklanan gemi hizmetlerinde ilave beklemlerin oluşması kaçınılmazdır. Ankete cevap veren limanlardan "ilave beklemler oluşmadı" diyen limanların oranı %38 ile %48 arasında değişmektedir. Dolayısı alınan tedbirler nedeniyle limanların önemli bir bölümünde 6 saat ve üzeri beklemler yaşanmıştır. Operasyonların durduğunu ifade eden Ro-Ro limanlarının oranı %10, kruvaziyer limanlarının oranı ise %60'dır (Şekil 4). Özellikle kruvaziyer gemilerinde ülkelerin sınırlarını kapatması, gemi hatlarının seferleri durdurması sektörü olumsuz etkilemiştir.

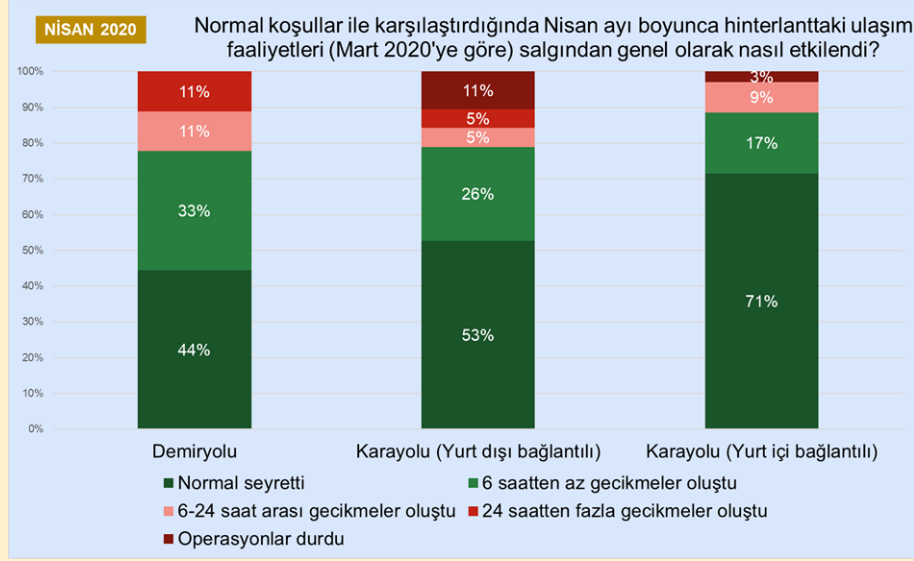

Şekil 4. Nisan ayı itibarı ile COVID-19 nedeniyle limanlarda oluşan ilave beklemler.

COVID-19'un Liman Hinterlandındaki Taşımacılığa Etkisi

Limnlar karadan denize ve denizden karaya aktarma merkezleridir. Kara lojistiğindeki değışimler (demiryolu ve karayolu taşımacılığı) limanı doğrudan etkilemektedir. COVID-19 salgınından yurtiçi bağlantılı karayolu taşımacılığı faaliyetlerinin, limanlarını etkilemediğini ifade eden katılımcıların oranı %71 olarak gerçekleşmiştir. Anketi değerlendiren limanlar içerisinde yurtdışı bağlantılı karayolu transit taşımacılığında değışiklik olmadığını, normal seyrettiğini ifade eden limanların oranı %53 olmuştur (Şekil 5).

COVID-19'dan en yüksek oranda etkilenen liman bağlantılı taşımacılık, demiryolu modunda gerçekleşmiştir. Ancak, yurtiçi ve yurtdışı taşımacılık operasyonlarında durma yaşandığını belirten limanların oranı %3 ve %11 olmasına rağmen, demiryolu bağlantılarında operasyonların durduğunu ifade eden liman bulunmamıştır. Anketi değerlendiren limanlardan %22'sinde demiryolu operasyonlarında, %10'unda yurtdışı bağlantılı karayolu taşımacılığında, %9'unda ise yurtiçi bağlantılı karayolu taşımacılığında 6 saatten fazla gecikmeler olduğu ifade edilmiştir.

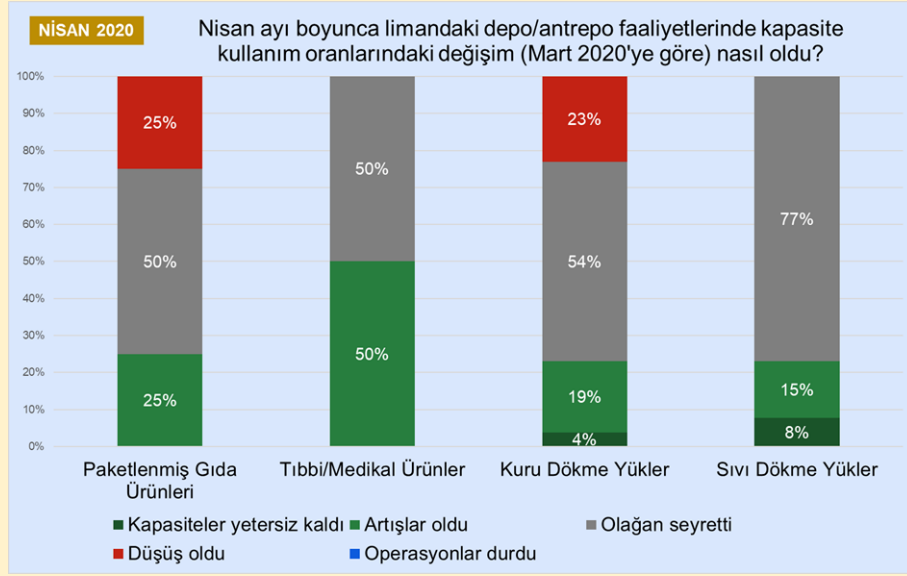
Şekil 5. Nisan ayı itibarı liman hinterlandındaki ulaşım modlarının (demiryolu, karayolu) COVID-19 salgınından etkilenme oranları.

COVID-19'un Liman Depo/Antrepo Faaliyetlerine Etkisi

Depoculuk faaliyetleri limanların temel fonksiyonları içerisinde yer almaktadır. Anketi cevaplayan limanlar içinde depo/antrepo faaliyetlerinin olağan seyrettiğini ifade eden liman oranı %50'nin üzerindedir. Sıvı dökme yük limanlarında ise söz konusu oran %77'lere kadar yükselmektedir. Nisan ayında depolanan ürünlerde artışlar olduğu ve depolama kapasitelerinin yetersiz kaldığına yönelik beyanda bulunan limanların sayısı azımsanmayacak kadar fazladır. Anketi cevaplayan limanlar içerisinde gelen yükteki artışa bağlı olarak sıvı dökme yük kapasitelerinin yetersiz kaldığını ifade eden liman oranı %11, kuru dökme yük depolama kapasitelerinin yetersiz kaldığını ifade eden liman oranı ise %4'tür.

Nisan ayı itibarı ile limanlara gelen yükler bazında değerlendirildiğinde depolama ve antrepo faaliyetlerinde limanların %50'sinde tıbbi ve medikal ürünlerde artış olduğu, %25'inde paketlenmiş gıda ürünlerinde artış olduğu, %19'unda kuru dökme yüklerde artış olduğu, %15'inde ise sıvı dökme yüklerde artış olduğu ifade edilmiştir (Şekil 6).

Depolama ve antrepo faaliyetlerinde, araştırmaya katılan limanların %25'inde paketlenmiş gıda ürünlerinde, %23'ünde ise kuru dökme yükte azalışlar olmuştur. Depolama faaliyetlerinde tıbbi ve medikal ürünlerde limanlar mevcut durumlarını ya korumuş ya da söz konusu ürünlerin depolanmasında artış olmuştur.

Şekil 6. Nisan ayı itibarı seçilmiş bazı yük gruplarındaki değişim oranı.

COVID-19'un Liman İle İlişkili İstihdama Etkisi

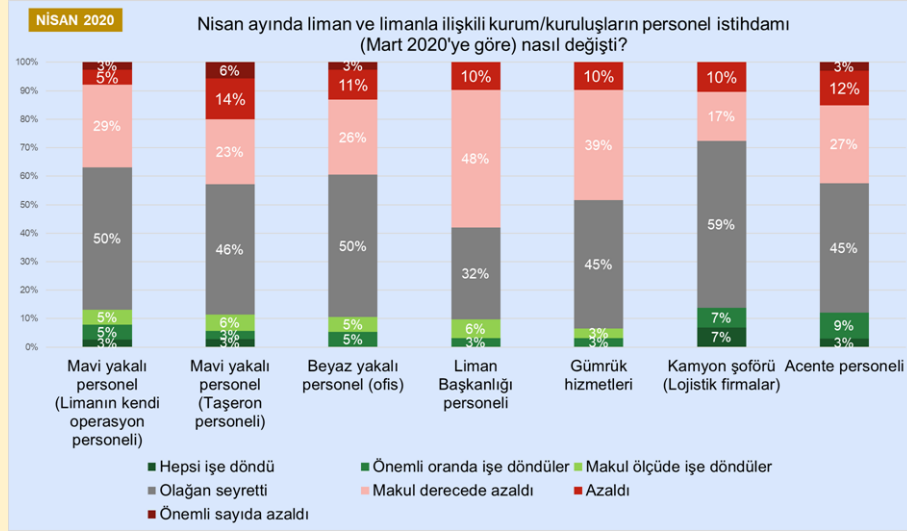
COVID-19 salgınının en önemli etkilerinden birisi, istihdam politikalarındaki değişimdir. İş hacmindeki düşüş, geleceğe ilişkin belirsizlik, salgının küresel ölçekte kontrol edilmesinin uzun zaman alacağına ilişkin kaygılar şirketleri önlem almaya zorlamıştır.

Nisan ayı için, ankete katılan limanların değerlendirmesine göre ankete katılan limanların %50'sinde beyaz yakalı personel için istihdam rejiminde bir değişiklik olmamıştır. Mavi yakalılar açısından bakıldığında liman çalışanları için %50, limanlarda taşeron çalışanlar için %46 oranında istihdamın olağan seyrettiği ifade edilmiştir (Şekil 7).

Araştırmaya katılan limanların %26'sında beyaz yakalı çalışan istihdamında makul ölçüde azalma yaşandığı ifade edilmiştir. Limanlarında mavi yakalı liman çalışanlarının makul ölçüde azaldığını bildiren liman oranı %29, mavi yakalı taşeron liman çalışanlarının makul ölçüde azaldığını bildiren limanların oranı %23'dür.

Kamyon şoförlerinin çalışma koşulları nedeniyle istihdam açısından en az etkilenen kesim karayolu lojistik firmaları olmuştur. Liman ile ilişkili karayolu lojistiğinde kamyon şoförü istihdamının olağan seyrettiğini belirten liman oranı %59'dur.

Alınan tedbirler nedeniyle dönüşümlü çalışan, saha ve ofis işlemlerini kritik sayıda personel ile yürüten Liman Başkanlığı ve gümrük hizmetleri istihdam açısından en yüksek oranda etkilenmiştir. Bununla birlikte Nisan ayı itibarı ile liman faaliyetlerinde bir olumsuzluk yaşanmamış, yürütülen iş ve işlemlerde aksama ve gecikme meydana gelmemiştir.

Şekil 7. Nisan ayı itibarı liman ile ilişkili personel rejimindeki değişimler.

Nisan ayı aynı zamanda normal çalışma düzenlerine düşük oranda da olsa geri dönmeye başladığı bir ay olmuştur. Mavi yakalı liman personelinin tamamının işlerine geri döndüğünü beyan eden liman oranı %3'dür. Benzer şekilde kamyon şoförlerinin tamamının işlerine geri döndüğünü ifade eden liman oranı %7, acente personelinin tamamının işlerine geri döndüğünü ifade eden liman oranı %3'dür.

Genel Değerlendirme

COVID-19'un limanlara etkisinin belirlenebilmesi amacı ile başlatılan bu çalışmada henüz sınırlı sayıda veriye ulaşılabilmektedir. Her ay tekrarlanacak bu çalışma ile aylar geçtikçe veri seti de daha anlamlı hale gelecek, aylar itibarı ile kıyaslama yapılabilecek, sonuçlar ve gidiş trendi zaman serisi olarak çıkarılabilecektir. COVID-19 toplumun ilk yapı taşı oluşturulan bireyden başlayarak milyarlarca insanı etkileyen, basit bir işletmeden başlayarak küresel ölçekte faaliyet gösteren çok uluslu şirketlere kadar uzanan geniş bir yelpazede etkisini göstermeye başlamıştır. Yüz yılımızda henüz bir örneği yaşanmayan böyle bir etkinin sonuçlarının tüm yönleri ile belirlenmesi belki yıllar alacaktır. Gelecekte yapılacak araştırmalara büyük katkı

sağlayacak limanlarımızın bugününü ve geleceğini şekillendiren kararlar almasında büyük fayda sağlayacak bu çalışmanın başlatılması Türkiye limancılığı açısından önemli bir adımdır.

Veri toplanan iki aylık süre için sonuçlar karşılaştırıldığında limanlara uğrak yapan gemi sayısındaki azalma açısından en dikkat çekici değişiklik konteyner gemilerinde olmuştur. Mart ayında konteyner gemilerinde azalma olduğunu beyan eden liman oranı %8 iken Nisan ayında söz konusu oran %50'ye çıkmıştır.

COVID-19 tedbirleri kapsamında alınan önlemler ve gemilere getirilen ilave kısıtlar dikkate alındığında en belirgin artış kruvaziyer limanlarında yaşanmıştır. Mart ayında %67 olarak gerçekleşen oran Nisan ayında %100'e ulaşmıştır. Benzer bir oran da yine kruvaziyer limanları için gemi bekleme oranlarında görülmektedir. Mart ayında bekleme sürelerinde artış olduğunu ifade eden kruvaziyer liman oranı %50 iken söz konusu oran Nisan ayına gelindiğinde %100'e çıkmıştır. Genel kargo ve kuru dökme yük gemileri için ise tersine bir değişim söz konusudur. Mart ayında gemi bekleme sürelerinde artış olduğunu ifade eden liman oranı %58 iken Nisan ayına gelindiğinde söz konusu oran %52'ye gerilemiştir. Kuru dökme yük gemilerinde ise çok anlamlı olmamakla birlikte %62'den %61'e düşmüştür.

Ankete katılan limanlar açısından Mart – Nisan ayı karşılaştırıldığında hinterlandtaki taşımacılık faaliyetlerinden dolayı gecikme oranları hemen hemen aynı kalmakla birlikte karayolu yurtiçi bağlantılı taşımacılıkta artış olduğunu söyleyen liman oranı %23'den %29'a çıkmıştır.

Limanlardaki depo/antrepo kullanım oranlarındaki artış değerlendirildiğinde en anlamlı artış paketlenmiş gıda ürünlerinde yaşanmıştır. Mart ayında limanlar ağırlıklı olarak olağan seyrettiğini bildirirken Nisan ayına gelindiğinde söz konusu ürünler için limanların %25'i artış olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Mart ayında limanların %17'si tıbbi ve medikal ürünlerde artış olduğunu bildirirken Nisan ayında limanların %50'si tıbbi ve medikal ürünlerin depolanmasında artış olduğunu beyan etmiştir.

Mart ve Nisan ayları karşılaştırıldığında istihdam açısından bir değişiklik yaşanmadığı görülmüştür. Mart ayında izne çıkan veya işbaşı yapmayan personelin bir bölümünün tekrar

çalışmaya başladığı düşünülür ise Nisan ayı verileri ile işe dönüş sürecinin sınırlı da olsa devam ettiği görülebilir. Mart ve Nisan aylarının mukayeseli karşılaştırması Tablo 8’de verilmiştir.

	Bir önceki ay ile karşılaştırıldığında;	2020		
		Mart	Nisan	
	Limanlara uğrak yapan gemi sayısındaki azalma oranı	Kuru Dökme Yük Gemisi	23%	46%
		Sıvı Dökme Yük Gemisi	33%	19%
		Genel Yük Gemisi	15%	30%
		Konteyner Gemisi	8%	50%
		Ro-Ro Gemisi	43%	78%
		Kruvaziyer Gemisi	80%	80%
	Gemilere yönelik ilave kısıtlamaların artış oranı	Kuru Dökme Yük Gemisi	96%	96%
		Sıvı Dökme Yük Gemisi	73%	88%
		Genel Yük Gemisi	96%	93%
		Konteyner Gemisi	85%	100%
		Ro-Ro Gemisi	71%	82%
		Kruvaziyer Gemisi	67%	100%
	İlave prosedürlerden dolayı gemilerin bekleme sürelerindeki artış oranı	Kuru Dökme Yük Gemisi	62%	61%
		Sıvı Dökme Yük Gemisi	53%	63%
		Genel Yük Gemisi	58%	52%
		Konteyner Gemisi	54%	62%
		Ro-Ro Gemisi	44%	60%
		Kruvaziyer Gemisi	50%	100%
	Hinterlant taşımalarındaki gecikmelerin artış oranı	Demiryolu	57%	56%
		Karayolu (Yurt dışı bağlantılı)	47%	47%
		Karayolu (Yurt içi bağlantılı)	23%	29%
	Limanlardaki depo/antrepoların kapasite kullanımındaki artış oranı	Paketlenmiş Gıda Ürünleri	0%	25%
		Tıbbi/Medikal Ürünler	17%	50%
		Kuru Dökme Yükler	17%	23%
		Sıvı Dökme Yükler	25%	23%
	Liman ve limanla ilişkili kurum / kuruluşların personel istihdamındaki azalma oranı	Mavi yakalı personel (Liman)	19%	19%
		Mavi yakalı personel (Taşeron)	20%	20%
		Beyaz yakalı personel (Ofis)	28%	28%
		Liman Başkanlığı personeli	52%	52%
		Gümrük hizmetleri	47%	47%
		Kamyon şoförü (Lojistik firmalar)	11%	11%
		Acente personeli	21%	21%

Şekil 8. Mart ve Nisan aylarının karşılaştırılması.

Son söz olarak çalışmaya anket doldurarak, fikir ve öneriler geliştirerek, katkı sağlayan tüm limanlara teşekkür ederiz.

Türkiye Liman İşletmecileri Derneği